

"Məhəbbətsiz bu həyat cəhənnəmdir"

Sırağün Azərbaycan Dövlət Akademik Milli Dram Teatrında rejissor Kamran Şahmərdanın quruluşunda xalq yazıçısı Elçinin "Teleskop" pyesinin ilk tamaşası göstərilib. Tamaşada rolları Füzuli Hüseynov (Kişi), İlahə Həsənova (Qadın), Ramiz Novruz (Cənab Cəbrayıl), Kazım Abdullayev (Cənab Mikayıl), Hacı İsmayilov (Cənab İsrayıl), Əjdər Həmidov (Cənab Əzrayıl), Münəvvər Əliyeva (Arvad), Şükufə Yusipova (Qayınana), Elşən Cəbrayilov (Oğul), Məsmə Aslanqızı (Qız), Sabir Məmmədov (Dost), Şəlalə Şahvələdqızı (Xanım), Elxan Quliyev (Həkim), Dilarə Nəzərova (Şəfqət bacısı) və başqaları ifa ediblər.

Tamaşanın rəssamı Eduard Koçergin, geyim üzrə rəssam Anna Koçerginadır, musiqi tərtibatı Həmid Kazımsadənin, rəqslərin quruluşu Zakir və Yelena Ağayevlərindir.

Tamaşada hadisələr iki məkanda - axırdə və bu dünyada, yaşadığımız cəmiyyətdə baş verir.

Əməkdaşımız tamaşanın quruluşçu rejissoru Kamran Şahmərdanla görüşüb ondan qəzetimiz üçün eksklüziv müsahibə almışdır.

- Kamran müəllim, gəlin sizdən başlayaq. Özünüz haqda qısa məlumat verə bilərsinizmi?

- Əslim Bakıdandır. Soy-köküm Novxanı kəndindəndir. 1972-ci ildə anadan olmuşam. Orta təhsilimi Bakıda almışam. Bülbül adına Musiqi Məktəbini bitirmişəm.

1979-cu ildən, yəni yeddi yaşımdan filmlərə çəkilmişəm. İlk rolum Gülbəniz Əzimzadənin "Qaladan tapılan mücrü" əsərində olub. Bütünlüklə on filmə çəkilmişəm. Onlardan yeddisində baş rolun ifaçısıyam. Sonra bir sıra filmlərdə rejissor asistenti kimi işləmişəm. Ümumiyyətlə, "Azərbaycanfilm"də təxminən on filmə rejissor asistenti olmuşam. "AzTV"-də, Ramiz Həsənoğlunun başçılıq etdiyi "Sabah" studiyasında Samuel Bekketin "Oyun" əsəri əsasında tamaşa hazırlamışam. Universitetin birinci kursunda təhsilimi yarımçıq qoyub oxumağa İsveçə getmişəm. Orada ali rejissor təhsili almışam. Tələbəlik illərində fin vətəndaşı olan həyat yoldaşım ilə tanış olub, təhsilimi bitirən kimi Finlandiyanın İmatra şəhərinə köçmüşəm.

Finlandiyaya köçdükdən sonra öz teatrımı açmışam. İndi həmin teatr İmatra Bələdiyyə teatridir.

Daha sonra öz təşəbbüsümlə teatr festivalları keçirmişəm. İndi dövlət həmin festivala yardım edir. 2004-cü ildən müntəzəm keçirilir. Daha dəqiq desək, Cənubi Koreliya Beynəlxalq Qara və Ağ Teatr festivalının təşkilatçısı və bədii rəhbəriyəm.

İndiyə kimi otuz əsərə quruluş vermişəm. Otuzuncu tamaşa "Teleskop" əsəridir.

- Siz bu otuz tamaşanı hansı şəhərlərdə hazırlamısınız?

- Müxtəlif ölkələrdə. Almaniyada, Rusiyada (Sankt-Peterburqda), Latviyada, Litvada, gördüyünüz kimi Azərbaycanda...

- Bəs, Elçin müəllimin yaradıcılığına müraciət hansı ehtiyacdən doğdu, sizi cəlb etdi?

- Bir neçə il əvvəl Elçin müəllimin "Mahmud və Məryəm" romanını oxudum. Roman mənə çox maraqlı gəldi. Onun yaradıcılığı ilə geniş tanış oldum, dram əsərlərini oxumağa başladım. Müəlliflə şəxsən tanış oldum. Belə bir fikir ortaya çıxdı ki, onun bir tamaşasını Bakıda - Rus

Dram Teatrında tamaşaya hazırlayım. Onu da əlavə edim ki, Elçin müəllim o vaxta qədər mənim Bakıda - Rus Dram Teatrında hazırladığım "Turağay" əsərimə baxmışdı. Jan Anuyun bu əsəri Janna Darkın həyatından söhbət açır. Görünür həmin tamaşa onda xoş təəssürat oyatmışdı.

Beləliklə, Elçin müəllimlə ilk yaradıcılıq əməkdaşlığına başladıq. Onun "Cəhənnəm kirayənişinləri" əsərini bildiyimiz kimi, Rus Dram Teatrında tamaşaya hazırladım.

- Bəs "Teleskop" pyesində sizi cəlb edən nədir? Hər rejissor müəyyən bir pyesə müxtəlif yönərdən yanaşa bilər. Bu əsərdə sizi hansı ideya, ali məqsəd özünə cəlb etdi? Ümumiyyətlə, tamaşada nəyi önə çəkmək istədiniz?

- Pyesi oxuyan kimi onu romantik komediya janrında gördüm.

Bugünkü gündə insanlar bir aktual mövzu ətrafında düşünür və ona cavab axtarırlar: "Ölümdən sonra nə olacaq?". Ümumiyyətlə, "ölüm" və "qalım" sualları bəşəriyyəti düşündürən bir problemdir və həmişə aktualdır. "Teleskop" pyesi ilə maraqlanandan sonra bir çox məsələləri mən özüm üçün kəşf etdim. Və mən tamaşada nə demək istədim? Onun qısa cavabı belədir: "Ölüm yoxdur!". Ölüm və qalımın arasında bir əbədi həyat var. O da məhəbbətdir. Mən bu əbədi həyatı axirət dünyası ilə bu dünya arasındakı keçiddə, Kişi və Qadın obrazları arasındakı məhəbbətin timsalında, münasibətlərində vermək istədim. Kişi öləndə (kliniki ölüm keçirəndə) öz həyatını ilk anda cəhənnəm kimi görür. Amma elə ki, o biri dünyadakı təmənnasız məhəbbətinə qovuşur bu dünyadakı həyatının mənasını (daha doğrusu, mənasızlığını) görür və ona nifrət etməyə başlayır.

Mənim traktovkamda, quruluşumda o, cəhənnəmlə cənnətin arasında məhəbbət dünyasını seçir.

- Onda belə demək olar ki, sizin tamaşanızda məhəbbətsiz həyat, hətta cənnət özü də bir cəhənnəmdir.

- Əlbəttə!

- Aktyor oyunundan razısınız mı? Axı ilk dəfədir ki, siz Akademik Milli Dram Teatrın səhnəsində tamaşa qoyursunuz.

- Mən əminəm ki, Milli Dram Teatrının aktyor potensialı güclüdür, çox böyükdür. Bununla fəxr etmək, eyni zamanda ondan bəhrələnmək lazımdır. Özü də bu potensialdan yeni, müasir ruhda istifadə etmək lazımdır. Bu məqamda bir fikri də demək istədim: "Pis aktyor yoxdur, pis rejissor var".

- Müasir tamaşanın taleyində rəssamın da böyük rolu var. Akademik teatrın tarixində də belə hallar az olmayıb. Bəzən rəssam bədii tərtibatı ilə quruluşçu rejissordan heç də az iş görmür, əsərin ideyasının açılması üçün cəlbədicə bədii detallar tapır, tamaşaçı ilə rejissor arasında ünsiyyəti gücləndirir.

- Bildiyiniz kimi, tərtibatçı rəssam kimi Sankt-Peterburqdan Eduard Koçergini dəvət etmişik. O, uzun müddət məşhur rejissor Georgi Tovstonoqovla işləyib. Mən deyərdim ki, Tovstonoqov Tovstonoqov edənlərdən biri də Koçergin olub. Mən onun tərtibatından razıyam, açığını deyim ki, ondan çox şey öyrəndim. Elə bir adamla ünsiyyətdə olmaq və işləmək şərəfdir. Geyim eskizlərini də onun həyat yoldaşı Anna Koçergina verib.

- Bəs "Teleskop"un musiqisi haqqında nə deyə bilərsiniz?

- Musiqi şübhəsiz ki, xalq musiqisi deyil. Mən tamaşanı hazırlamaq üçün Bakıya gəlməmişdən əvvəl tamaşanın nəbzini hiss edirdim, onun ruhunu tutmağa çalışırdım. Ona görə musiqiləri seçib gətirmişdim. Burada Həmid Kazımladə ilə onu bir də nəzərdən keçirdik. Məncə, "Teleskop" tamaşasında musiqi çox mühüm rol oynayır.

- İndiyə kimi, Milli Dram Teatrın tamaşalarında rəqslərdən az istifadə olunub. Amma "Teleskop"da tamaşanın bu ünsürünə geniş yer verilib. Rəqslərə üstünlük hansı zərurətdən yaranıb?

- Bilirsiniz, tamaşa rəqs olmadan da yaxşı alına bilər. Bu məsələ rejissorun özündən asılıdır. "Teleskop"da rəqsə ona görə üstünlük verdim ki, əsərin janrını romantik komediya kimi təyin etmişdim. Məncə, bu janr üçün rəqs doğmadır.

- Yəqin ki, yenə də Elçin müəllimin əsərlərinə quruluş vermək istərdiniz?

- Belə təklif olarsa məmnuniyyətlə.

- Bəs, ümumiyyətlə Azərbaycana qayıtmaq haqqında düşünürsünüzmü?

- Daha tam qayıda bilmərəm. Avropalaşmışam. Azərbaycan da indi dəyişib, müasirləşib. İnanıram ki, Bakının da, Azərbaycanın da gələcəyi çox gözəl olacaq. Mən başqa bir şəhərdən çıxıb getmişdim. Qayıdanda başqa bir şəhər gördüm. Bir də bir çaya iki dəfə girmək olmaz. Amma mən azərbaycanlıyam və bununla fəxr edirəm.

- Siz xaricdə yaşayan azərbaycanlı kimi mədəniyyətimizi, teatr sənətimizi uzaqdan izləyir, ona uzaqdan baxırsınız. Azərbaycan teatrının dünya teatrları ilə uzlaşması üçün nə lazımdır?

- Ancaq və ancaq işləyib, müasir eksperimentlər aparmaq, müasir teatrın nəbzini tutmaq, cavan rejissorlara geniş meydan vermək. Teatra yeni formalar, düşüncələr gəlməlidir. Müasir teatrın yeni növləri öyrənilməli, təbliğ olunmalıdır. Onun texnikasından tutmuş bədii məziyyətlərinə qədər hər incəliklərini bilməliyik. Teatr üzünü tamaşaçıya çevirməlidir. Bir sözlə, tamaşa cəlbedici olmalıdır.

Müsaibəni apardı: Atababa İsmayılloğlu

Ədəbiyyat qəzeti.- 2011.- 13 may.- S.4.